ResearchGate

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: https://www.researchgate.net/publication/325061088

KÜRESEL FİNANS VE "YÜKSEK ETKİLEŞİMLİ ŞİRKETLER"

Article · May 2018

DOI: 10.15637/jlecon.248

CITATIONS
0

READS
53

2 authors:

Deniz Şişman
Gelisim Üniversitesi
11 PUBLICATIONS **1** CITATION
SEE PROFILE

Mehmet Şişman
Marmara University
40 PUBLICATIONS **12** CITATIONS
SEE PROFILE

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:

finance View project

PARA-BANKA VE FİNANS View project

All content following this page was uploaded by Mehmet Şişman on 10 May 2018.

The user has requested enhancement of the downloaded file.

JOURNAL OF LIFE ECONOMICS

E-ISSN: 2148-4139

Cilt:5, Sayı:2, Nisan 2018 *Vol:5, Issue: 2, April 2018*

http://ratingacademy.com.tr/ojs/index.php/arts/index

KÜRESEL FİNANS VE "YÜKSEK ETKİLEŞİMLİ ŞİRKETLER"

GLOBAL FİNANCE AND "STRONGLY CONNECTED COMPENENT"

Prof. Dr. Mehmet ŞİŞMAN

Marmara Üniversitesi İktisat Fakültesi İktisat Bölümü

İstanbulTÜRKİYE, E-Mail: **mehmetsisman@hotmail.com**

Dr. Öğr. Üyesi Deniz ŞİŞMAN

Gelişim Üniversitesi Ekonomi ve Finans Bölümü

İstanbulTÜRKİYE, E-Mail: **dsisman2004@yahoo.com**

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:
Geliş: *30 Mart 2018*
Kabul: *24 Nisan 2018*

Anahtar Kelimeler:
Finansallaşma, Borçlar, Kriz, Yüksek Etkileşimli Şirketler, Neoliberalizm

DOI: *10.15637/jlecon.248*

JEL Kodları: *G20, G01, E02, F30, F65*

ÖZET

Dünya Ekonomisinde 1980'lerden beri uygulamaya konan Neoliberal Finansallaşma süreci; finans kesiminde farklı eşitsizlik boyutlarıyla sürmektedir. Finansallaşmanın şimdiye kadar ortaya çıkan verilerine göre, krizlere ortam hazırlamakta olduğu kanısı güçlenmektedir. Bu çalışmada, "yüksek etkileşimli şirketler" aracılığıyla finansallaşmanın getirdiği eşitsizlik boyutunun hızlandırıldığı ve uluslararası borçluluğun artışıyla bu sürecin yeni finansal kriz çıkarma olasılığının yükseldiği öne sürülecektir. Yüksek etkileşimli şirketlerin büyük çoğunluğu finans şirketi olmasından hareketle, Küresel finans kesiminin arasındaki ilişkilerde etkilenme ve birbirini belirleme olasılığı giderek artmaktadır. Dünya borçluluk oranındaki artış, bize finans kesiminin dünyada net sermaye akımı düşmesiyle birlikte olumsuz sinyaller vermektedir.

ARTICLE INFO

Article History:
Received: *30 March 2018*
Accepted: *24 April 2018*

Keywords: *Financialization, Debts, Crisis, Strongly Connected Compenent, Neoliberalism*

ABSTRACT

Abstract: The Neoliberal Financialization process, which has been practiced in the World Economy since the 1980s, continues with different inequalities in the financial sector. According to the data of the financialization that has emerged up to now, the opinion that the crisis is preparing the environment is getting stronger. In this study, it will be argued that the dimension of inequality brought about by the "strongly connected compenent" has been accelerated and the possibility of the new financial crisis of this process has increased with the increase of international debt. As the majority of strongly connected compenent are financial companies, there is a growing likelihood that they will be affected and identified by the relationships among the global financial sector. The

DOI: *10.15637/jlecon.248*	*increase in the world debt rate gives us negative signals as the financial sector cuts the net capital flow in the world.*
JEL Codes: *G20, G01, E02, F30, F65*	

1980'lerden itibaren artan gelir ve servet eşitsizliği ekonomik sosyal ve siyasi yapıyı olumsuz etkileyerek, 2008 Küresel Krizine zemin hazırladığı ve Krizle birlikte eşitsizliğin artarak devam ettiği gözlenmektedir. Serbest piyasa ekonomisinin savunduğunun aksine Neoliberalizm eşitsizliği artıran bir yöne yol aldığı ve ulusötesi sermayenin önemli bir rol üslendiği görülmektedir. Bu çalışma Neoliberalizm döneminde ayrı bir rol üstlenen ulusötesi sermaye şirketlerinin yeniden ağ bağlantısı ile krizdeki etkisini sorgulamaktadır.

S. Vitali, J.B. Glatter ve S. Battiston'un "şirketlerin küresel denetim ağı" çalışmasıyla; çekirdek içinde yer alan 147 Ulusötesi Şirketin etkileşim içinde olduğu ve en tepede yer alan 50 "yüksek etkileşimli şirket"'in 48 tanesinin finans şirketi olduğu gözlenmektedir (Vitali S., Glatter J.,ve Battiston S.,2011,p.20-23). 2008 Küresel Krizi'nde gözlendiği gibi, aynı zamanda Ulusötesilik endeksi (GSI) sıralamasında üst sıralarda yer alan ABD yatırım bankaları, "yüksek etkileşimli şirketler" olarak birbiriyle bağlantılı sorunlar yaşamışlardır, bunlardan Lehman Brothers iflas etmiş, diğer yatırım bankaları ABD devleti tarafından yapılan destekle ayakta kalabilmişlerdir. Küresel Kriz sürecinde ABD ve AB Merkez Bankaları bilançolarını sırasıyla yaklaşık 6 ve 2 kat artırarak niceliksel veya parasal genişleme yapmışlardır. Özellikle yüksek etkileşimli finans şirketlerinden tedrici azaltma yoluyla tahvil alımı süreci (tapering) olarak anılan bu dönemde; 12 trilyon dolar sisteme enjekte edilerek yüksek etkileşimli şirketlerdeki güç yoğunlaşmasının devam ettirildiği varsayılabilir. Bununla birlikte, 1,9 trilyon dolarlık bilançosuyla, AB'deki üçüncü büyük banka olarak Deutsche Bank ve İtalyan Bankalarının yaşadığı sorunlar bize krizin ABD'den Avrupa'ya doğru etkisinin sürdüğünü göstermektedir. Gelinen noktada, IIF'in saptamasına göre Dünya borçluluk düzeyi 216 trilyon dolara çıkarak Dünya GSYİH'nın %327'sine ulaşmıştır (Rowley, 2016). Finansallaşmanın şimdiye kadar ortaya çıkan verilere göre, krizlere ortam hazırlamakta olduğu kanısı güçlenmektedir. Bu çalışmada, "yüksek etkileşimli şirketler" aracılığıyla finansallaşmanın getirdiği eşitsizlik boyutunun hızlandırıldığı ve uluslararası borçluluğun artışıyla bu sürecin yeni finansal kriz çıkarma olasılığının yükseldiği öne sürülecektir.

2008 Küresel Krizi bilindiği üzere; özellikle ABD yatırım bankaları, tutsat (morgage) kredisi kuruluşları ve sigorta şirketlerinin içinde bulunduğu yüksek etkileşimli ağ tarafından tetiklenmişti. ABD'nin beş büyük yatırım bankasından en büyük alacaklısı Lehman Brother çoğunluk morgage alacakları nedeniyle iflasını istemiş, diğer yatırım bankalarının ikisi el değiştirmişti. Morgage kağıtlarını düzenleyen 10 trilyon dolarlık Fannie Mae ve Freddie Mac (İlki 1930'larda ikincisi 1970'lerde kamunun kurduğu özel şirketler) ABD devletinin malı olmuş, dünyanın en büyük sigorta şirketlerinden AIG destekle ayakta kalabilmiş, ABD fed niceliksel gelişme (QE) uygulamalarıyla tahvil alımını artırarak bilançosunu 6 katına kadar çıkarmıştı. Buradan yüksek etkileşimli şirketlerin para politikalarıyla desteklendiği ve yeniden Neoliberal Finansal düzene ayak uydurabilecek kapasitede tutulmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır.

İsviçre Federal Teknoloji Enstitüsü'nden (Swiss Federal Institute of Technology in Zurich) Zürih takımı olarak adlandırılan Stephania Vitali, James Glatter, Stephano Battiston'un New Scientist dergisinde 26 Ekim 2011 tarihinde yayımlanan makalesi, daha önce belirttiğimiz gibi ulusötesi şirketlerarası etkileşimi araştırmaktadır. "The Capitalist Network That Runs the World-Dünyayı yöneten kapitalist ağ" adlı çalışma, önceki çalışmalar

tarafından öne sürülen çok sayıda ulus-ötesi şirketin dünya ekonomisini etkilediğine dayalı varsayımlarının aksine, en tepede yer alan ulus-ötesi şirketin kendi aralarında kurmuş oldukları ağın küresel ekonomiyi yönettiğine dair öngörüde bulunmuştur. Ayrıca önceki çalışmalar, şirketler üzerinde dolaylı sahipliği de ihmal etmiştir (Vitali S., Glatter J.,ve Battiston S.,2011, p.20-23).

Adı geçen çalışma ile ilk defa ekonomik aktörlerin, küresel kontrol açısından sıralaması yapılmaktadır. 43,060 ulus-ötesi şirket ve aralarındaki hisse sahipliği ilişkileri incelemiştir. Böylece hissedarlık yoluyla diğerlerini kontrol eden, her bir şirketin gelirlerini artıran ve ekonomik gücün yapısını ayrıntısı ile gösteren bir model inşa etmişlerdir. Çalışma, merkezde yer alan 1318 şirketin iç içe geçmiş sahiplik ilişkilerini açığa çıkarmaktadır ve 1318 şirketin diğer iki ya da daha fazla şirketle bağları bulunduğu ve ortalama olarak bu sayının 20 şirket olduğu öne sürülmektedir. Küresel işlem gelirlerinin %20'sini temsil etmesine rağmen, anılan 1318 şirket, dünyanın başlıca büyük blue chip ve sanayi şirketlerindeki hisse sahipliği yoluyla küresel gelirin %60'ını temsil etmektedirler. Merkezde yer alan 787 şirketin küresel ağ içinde kontrolün %80'ini elinde bulundurduğu öne sürülmektedir (Vitali S., Glatter J.,ve Battiston S.,2011, p.20-23).

Bununla birlikte analistler, bu noktadan sonra küresel ağ içinde yer alan ilişkileri ayrıntısı ile incelediklerinde Super-Entity (süper Birim, süper güç) olarak adlandırdıkları birbirleri ile çok daha sıkı ağlara sahip 147 şirketin varlığını ortaya koymuşlardır. Şirketlerden her birisinin kendi sahibinin yanı sıra, Süper Birim'de yer alan diğer şirketler (superconnected firm) arasından da sahipleri olduğu belirlenmiştir. Bu 147 şirketin de, küresel ağ içindeki şirketlerden %1'den azını oluşturmasına rağmen, gelirlerin %40'ını elinde bulundurduğu tespit edilmiştir. İlk 20 şirketin çoğunluğunu **finansal şirketler** oluşturmaktadır (Vitali S., Glatter J.,ve Battiston S.,2011, p.20-23).

Şekil 1. Finansal Sektörde yer alan bazı başlıca TNC'ler

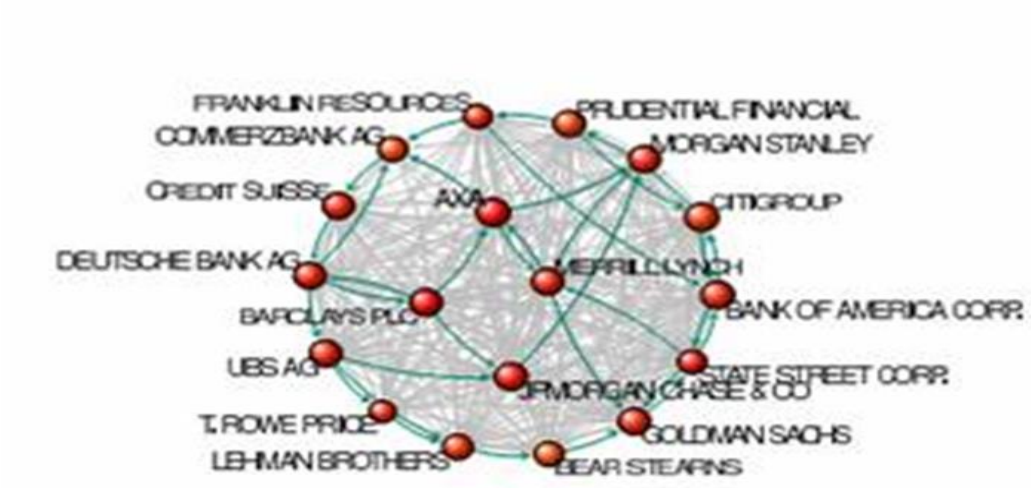

Kaynak: http://www.greendump.net/tag/orbis-2007-database

Bunlar, Barclays Bank, JP Morgan Chase, The Goldman Sachs, Deutsche Bank, Merrill Lynch, Bank of New York Mellon Corp. şirketleridir.

Küresel ağda, ilk 50 içindeki yer alan şirketler tablo 1'den izlenebileceği gibi şöyle sıralanmaktadır: (Superconnected-Birbiriyle çok sıkı bağlara sahip şirketler)

Tablo 1. En yüksek etkileşimli 50 ulusötesi şirket

Finansal 147 şirket içinde en yüksek etkileşimli 50 ulusötesi şirket		
1. Barclays plc	18. Goldman Sachs Group Inc	35. Sun Life Financial Inc
2. Capital Group Companies I	19. T Rowe Price Group Inc	36. Standard Life plc
3. FMR Corporation	20. Legg Mason Inc	37. CNCE
4. AXA	21. Morgan Stanley	38. Nomura Holdings Inc
5. State Street Corporation	22. Mitsubishi UFJ Financial Gro	39. The Depository Trust Company
6. JP Morgan Chase & Co	23. Northern Trust Corporation	40. Massachusetts Mutual Life Insurance
7. Legal & General Group plc	24. Société Générale	41. ING Groep NV
8. Vanguard Group Inc	25. Bank of America Corporation	42. Brandes Investment Partners LP
9. UBS AG	26. Lloyds TSB Group plc	43. Unicredito Italiano SPA
10. Merill Lynch & Co Inc	27. Invesco plc	44. Deposit Insurance Corporation of Japan
11. Wellington Management Co	28. Allianz SE	45. Vereniging Aegon
12. Deutsche Bank AG	29. TIAA	46. BNP Paribas
13. Franklin Resources Inc	30. Old Mutual Public Limited Company	47. Affiliated Managers Group Inc
14. Credit Suisse Group	31. Aviva plc	48. Resona Holdings Inc
15. Walton Enterprises LLC	32. Schroders plc	49. Capital Group International Inc
16. Bank of New York Mellon	33. Dodge & Cox	50. China Petrochemical Group Company
17. Natixis	34. Lehman Brothers Holdings Inc[1]	

Kaynak: http://www.greendump.net/tag/orbis-2007-database

Zürih Takımı olarak da anılan üç analistin içinde yer aldığı adı geçen İsviçre merkezli çalışma; yoğunlaşmış gücün iyi ya da kötü olmasından ziyade, ağın merkezinde sıkı ilişkilerin olduğuna dair öngörüde bulunmuştur. Zürih takımında yer alan Glattfelder "gücün yoğunlaşması değil, ama merkezdeki sıkı ilişkilerin etkileri önemlidir, buna bağlı olarak da 2008 de dünyanın da öğrendiği gibi ağ sağlam değildir ve eğer bir şirket sıkıntıya düşerse bu yayılacaktır" demektedir. (Şişman D, 2012, s.213) .

Zürih takımının bu çalışması 2008 krizinin hemen öncesini yansıtması açısından önem taşımaktadır. 147 şirket içinde en yüksek etkileşimli 50 ulusötesi şirket sıralaması, 2011 yılı itibariyle en yüksek GSI endeksi sıralamasındaki şirketlerle karşılaştırıldığında; Allianz 1. sırada, BNP Paribas 3. sırada, UBS AG 4. sırada Societe Generale 7. sırada Deutsche Bank AG 8. sırada, Unicredito Italiano SPA 9. sırada, AXA 10. sırada, Credit Suisse Group 12.

sırada yer almaktadır. 2012 yılı itibariyle ise ; Allianz 1. Sırada, BNP Paribas 3.sırada, Deutsche Bank AG 6. Sırada, Societe Generale 7. Sırada, UBS AG 13. Sırada yer almaktadır. Şirket etkileşimlerinin devam ettiği varsayımı altında en yüksek etkileşimli şirket sıralamasında yer alan şirketlerin ulusötesilik açısından en tepede yer alanları, halen finansal risk açısından önemli potansiyel barındırmaktadır.

Finansal sermayenin küreselleşmesi ve ulus-ötesileşmesi açısından ele aldığımızda, bankacılık sektöründe şirket birleşme ve satın almalarıyla yayılan ulus-ötesi şirketler, yatırımlarda önemli bir pay sahibidirler. Ulus-ötesi finans şirketlerinin küreselleşme içindeki payı bakımından değerlendirme yaptığımızda, finansallaşmaya yönelimin giderek arttığını görmekteyiz. Bu konuda finansal şirketler açısından coğrafi yayılım önem taşımaktadır. UNCTAD GSI (geographical spread index) coğrafi yayılım endeksi; ulusötesi finansal şirketlerin coğrafi yayılımlarını ölçen bir gösterge olarak kullanılmaktadır. Gücün yoğunlaşması ve yayılımını ölçen bir gösterge olarak; ulus-ötesi finansal şirketler açısından GSI (geographical spread index)'in değerlendirilmesi gerekmektedir [UNCTAD 2007, ss. 26–27; UNCTAD 2008, s. 31, 226].

GSI'de en tepedeki 200 finansal ulusötesi şirket, toplam varlık ve çalışan sayısıyla hesaplanır. Şirketlerin yabancı şube sayısının toplam şube sayısına bölünmesi ile bulunan uluslararasılık endeksinin karekökünün yatırım yapılan ülke sayısına çarpımıyla hesaplanır.

Büyük bankalar gibi finansal piyasa aktörlerinin; ekonomik piyasa aktörlerinden ziyade jeopolitik olarak algılanmasının nedenleri üç şekilde sıralanabilir: ilk olarak küresel çıkarları olmasına rağmen faaliyetleri bölgesel temellidir. Bununla birlikte, en çok coğrafi yayılım gösteren bu finansal şirketler ortalamada faaliyetlerinin yarıdan fazlasını anavatanda gerçekleştirir. GSI endeksinin en tepesinde yer alan 50 sinin GSI ortalaması 45, sadece 14'ünün 50'den fazladır. Bu şirketler 15 ülkeden olmakla birlikte finansal merkez olan İngiltere ve ABD şirketleri toplamın üçte birini oluşturmaktadır ve GSI endeksi 41 ile 45 arsı değişmektedir. Dolayısıyla bu şirketler kendi ülkelerini finansal açıdan desteklerken diğer ülkelere de ulaşmaktadırlar. İkinci olarak finansal coğrafi yoğunlaşma, küresel ekonominin kendisinin yüksek yoğunlaşması ve oligopolistik yapısını yansıtmaktadır. Küresel ekonomide başlıca sektörlerinin her birinin en çok 5 kontrol edildiğini en çok domine edenin en çok kontrol imkanına sahip olduğunu söyleyebiliriz. İngiltere bankacılık sektörü, tıpkı ABD'de olduğu gibi 5 büyük banka tarafından (HSBC; Lloyds Banking Group , Royal Bank of Scotland Group, Barclay and Standart Chartered tarafından kontrol edilmektedir. OECD ülkelerinin %70'i en büyük üç banka tarafından kontrol edilmektedir. IMF gelişmiş ekonomilerde özellikle bankacılık sektörünün yoğunlaşmanın küresel krizle birlikte arttığı açıklamıştır. Üçüncü olarak da, coğrafi ve piyasa yoğunlaşması bu şirketlerin büyük olduğunun altını çizmektedir. En üstte yer alan üç İngiltere ve ABD bankasının birlikte varlıkları 13,3 trilyon ABD Dolarıyken, en üstte yer alan 10 bankanın toplam varlığı 25 trilyon ABD Doları civarındadır. Başka bir deyişle en üst 10 bankanın varlıkları toplamı ABD ekonomisi büyüklüğünün %150'si kadardır(Mikler J., Sundran R.,Ainsley E.,2016,p.5)

Tablo 2. Finansal Ulusötesi Şirketlerin GSI endeks sıralaması (2011-2012)

						varlık	çalışan	Bağlı Şirket			
2012 sıra	GSI	2011 sıra	GSI	Finansal Ulusötesi Şirke	Ülke	toplam	toplam	toplam	yabancı bağlı şirket	I.I.	yatırım yapılan ülke sayısı
1	72.8	1	75	Allianz SE	Almanya	915788	141938	717	585	81.6	65
2	72.4	2	73.7	Citigroup INC	ABD	1864660	266000	840	595	70.8	74
3	71.2	3	72.4	BNP Paribas	Fransa	2514570	198423	984	723	73.5	69
4	68.5	4	67.2	Assicurazioni Generali	İtalya	582398	81997	493	436	88.4	53
5	68.3	5	68.1	HSBC Holdigs PLC	İngiltere	2692538	288316	1040	746	71.7	65
6	65.9	6	65.6	Dertcche Bank AG	Almanya	2653053	100996	1331	1031	77.5	56
7	65.0	7	65.6	Societe Generale	Fransa	1648917	159616	557	386	69.3	61
8	64.1	8	61.1	UnicreditSpa	İtalya	1221929	160360	922	861	93.4	44
9	58.3	9	59.5	AXA S.A.	Fransa	1004421	96999	606	515	85.0	40
10	57.4	10	53.0	Standart Chartered PLC	İngiltere	636518	86865	209	153	73.2	45
Toplam	663.9	661.3									
Ortalama	66.3	66.1									

I.I Internalization Index: Toplam Yabancı Bağlı şirket/Toplam Bağlı şirket

Kaynak: UNCTAD,Ulusötesi Finansal Kuruluşların GSI endeks sıralaması 2011 ve 2012 verileri derlenmiştir.

2008-2012 yılları arasında incelendiğinde; ilk 10 şirketin GSI ortalamasının artış kaydettiği gözlenmektedir. Buna göre; 2008 yılında endeks ortalaması 59, 2009'da 64, 2010'da 64, 2011'de 661,2 ve 2012 yılında 66,3 olmuştur. Dolayısıyla finansal alanda ulusötesileşmenin üretim kesimine göre çok üst düzeyde arttığı gözlenmektedir (Şişman D., 2015, s.9).

2016 yılında Avrupa'dan iki önemli finansal gelişme hem Avrupa Krizinin hem de dünya ekonomisi'nin Küresek Krizin etkisinden kurtulamadığını göstermesi açısından önemliydi. Düşük büyüme ve bir türlü istenildiği düzeyde artırılamayan enflasyon işsizlikle birlikte Avrupa Ekonomisi'ni farklı ülkeler bazında etkilemektedir. İtalyan bankalarının sorunlu kredilerde 360 milyar Euro'ya ulaşması ve bu paranın 200 milyar Euro'luk kısmının zarar olarak belirlenmesi, Avrupa'nın "kendi Lehman " krizini yaşabileyeceği biçiminde yorumlanmaktadır. İkinci olarak, Deutshe Bank'ın Küresel ağın içinde Commerzbank bağlantısıyla önemli bir parça bileşen ilişkisi içinde olduğu bilinmektedir. ABD mahkemelerinden morgage bazlı kesilen ceza için Adalet Bakanlığının 14 milyarlık uzlaşma bedeli Deutshe Bank tarafından çok yüksek kabul edildi ve itirazlar sürmektedir. Bununla birlikte Bankanın Alman borsasındaki değeri %10 'a yakın düşmüştür.

Öte yandan Küresel Finansal kriz korkusunu besleyen bir başka gelişme de IMF ve Uluslararası Finans Enstitüsü'nden açıklanan dünya borçluluk verileridir. Küresel Finans sermayenin ya kreditör ya da borçlu olduğu borçluluk oranı IMF'nin 130 ülkeyi ve 15 yıllık yeni veri tabanına göre, 2015 sonunda 152 trilyon dolara ulaşmaktadır. Uluslararası Finans Entitüsü'ne (Institute of International Finance-IIF) göre bu borç 162 trilyon dolar ve Dünya GSYİH'nın %243'üdür. Yine IIF'in gelişen piyasalar direktörü Hung Tran'a göre bu rakamlara banka borcu eklendiğinde, 216 trilyon dolarla baş döndürücü bir seviyeye, Dünya GSYİH'nın %327'ne ulaşılmaktadır. Bu borçluluğun 100 trilyon doları yani üçte bir özel sektör borcudur. Geçmiş yıllarda hızla artan özel sektör borçları finansal krizle sonuçlanmakta ve finansal resesyonları uzattığı bilinmektedir (Rowley A., 6 Ekim 2016).

Bu borçluluk düzeyi IMF'in Nisan 2016'da yayınladığı WEO'a göre, hem sermaye akımlarını hem de kriz sayılarını olumsuz etkilemektedir.

Grafik 1. Sermaye Akışı ve Krizler

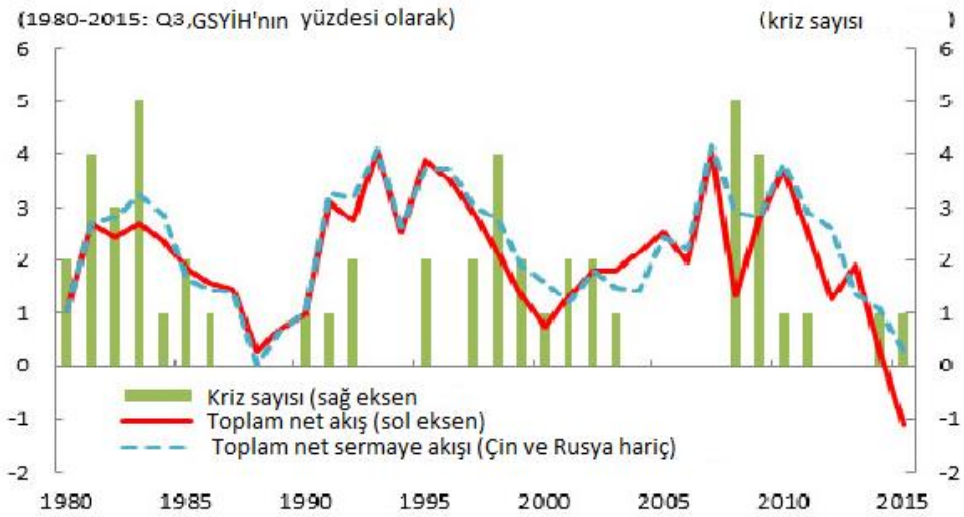

IMF April 2016 *World Economic Outlook*.

Yüksek Etkileşimi Şirketlerin küresel borçluluk düzeyindeki etkisi kaçınılmazdır. Dünyayı tek büyük bir aileye benzetirsek, bu ailenin bazı bireyleri, "dünya ailesi" toplam gelirinin 4 katından fazla aşırı borç-finans ilişkileriyle birbirlerine bağımlılığını artırarak, bu büyük insanlık ailesindeki başka bazı bireylerin yoksullaşmasını ve hatta aç kalmasını sağlamaktadır. Böylesi bir eşitsiz yapı da yeniden dünya küresel krizine uygun bir ortam yaratmaktadır.

KAYNAKÇA

MIKLER J., SUNDRAN R.,AINSLEY E., "THE Shifting Face of Financial Power post the Global Financial Crisis in Liberal Market Economics"p.5, Online Paper Room, ipsa.org. http://paperroom.ipsa.org/papers/paper_29839.pdf , erişim tarihi 20 Eylül 2016

ROWLEY Anhtony, Global Capital, "Record World debt much worse than IMF numbers - 163 tr Dollar says" IIF, 6 October, 2016.

ŞİŞMAN Deniz, (2015),"Ulusötesi Şirketler ve Küresel Kriz",Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi,Cilt XXXVI, Sayı II

ŞİŞMAN Deniz, (2012), "Küresel Kuruluşlar, Düzenlemeler ve Gelişmekte olan Ülkelerin Konumu", Yayınlanmamış Doktora tezi

ŞİŞMAN Mehmet ve ŞİŞMAN Deniz "Para-Banka ve Finans", içinde Küresel Kriz ve Türkiye'de Para ve Finans Piyasaları, Orion, 2016, Istanbul.

VİTALIS S., GLATTER J., BATTISTON S., (2011) , "The Capitalist Network that runs the World", New Scientist , October 20-23

IMF, World Economic Outlook, April 2016.

http://www.bloomberght.com/haberler/haber/1910318-italyan-bankalarinin-sorunlu-kredi-hacmi-360-milyar-euroya-ulasti

http://www.greendump.net/tag/orbis-2007-database, erişim tarihi Kasım 2010

UNCTAD, The world's top 100 non-financial TNC's, ranked by foreign assets 2012, www.unctad.org/fdistatistics

-UNCTAD The world's top 100 non-financial TNC's, ranked by foreign assets 2013, www.unctad.org/fdistatistics.

View publication stats